

**Bogdan Petru Niculică,
EPOCA BRONZULUI ÎN PODIȘUL SUCEVEI**

Suceava: Editura Karl A. Romstorfer, 2015, 622 p. ISBN 978-606-8698-06-9

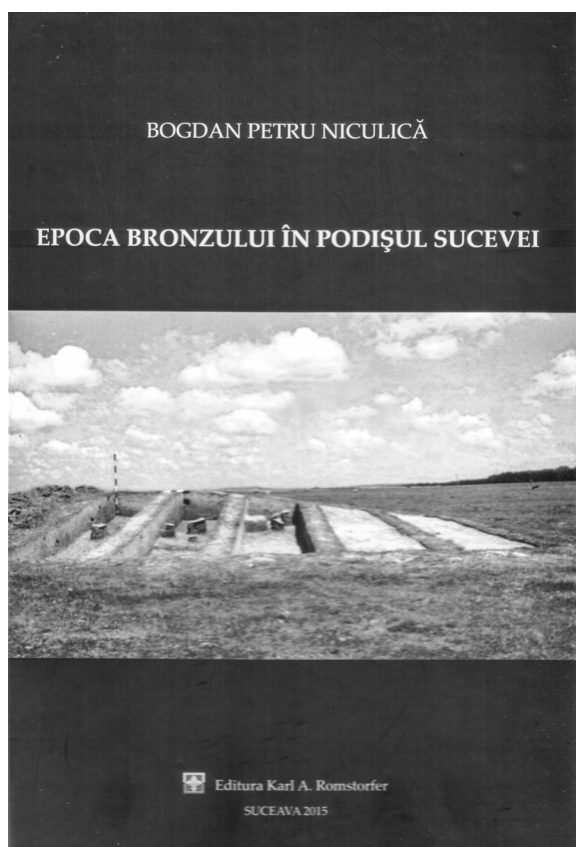
Recent, literatura arheologică românească s-a îmbogățit cu o lucrare de referință, care este rodul unei munci susținute și de durată a arheologului Bogdan Petru Niculică de la Muzeul Bucovinei Suceava. Cartea pe care o prezentăm în rândurile de față este varianta îmbunătățită a lucrării de doctorat, susținută de autor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, în anul 2006. Pentru că am avut prilejul să cunoaștem și conținutul tezei, dar am parcurs și varianta publicată, putem spune că domnul Niculică a plecat de la un stadiu al cercetărilor, pe care, în ultimul deceniu, l-a completat și l-a aprofundat în deplină concordanță cu tendințele actuale din arheologie. Fără să folosim cuvinte mari, cartea este, probabil, una dintre cele mai valoroase contribuții dedicate epocii bronzului din spațiul est-carpatic, deși, suntem convinși că multe dintre opiniile autorului își vor găsi utilitate și aplicabilitate pe spații mult mai largi.

Având în vedere că este un volum foarte amplu, vom încerca o succintă prezentare a sa, din dorința de a stârni interesul celor preocupați de epoca bronzului, deși, ca mod de abordare, poate fi un model util pentru orice arheolog, indiferent de etapa cronologică asupra căreia își concentrează atenția.

În *Cuvânt înainte*, dr. Mircea Ignat, mentor al autorului și bun cunoscător al epocii bronzului din nord-estul României, punctează cele mai importante elemente din structura cărții, accentuate ulterior și în prezentarea colegei dr. Roxana Munteanu, intitulată *O carte pentru o epocă*.

Volumul are o structură complexă, așa cum bine se observă din cele șapte mari capitole, în care este abordată o problemă amplă, strâns legată de manifestările epocii bronzului din Podișul Sucevei.

Partea introductivă a cărții a constituit un bun prilej pentru autor să explice necesitatea unui astfel de demers, etapele pe care le-a parcurs, metodologia abordată, dar și problemele cu care s-a confruntat în intenția sa de a creiona o imagine cât mai completă a epocii studiate.

Primul capitol este dedicat, firesc de altfel, cadrului natural specific spațiului de lucru, respectiv Podișului Sucevei, subunitate geografică ale cărei limite au fost foarte corect trasate și care se individualizează în peisajul zonei de nord a României. După o amănunțită descriere a reliefului, sunt punctate și aspecte legate de rețeaua hidrografică, vegetație, faună și soluri. Un subcapitol extrem de util este cel rezervat materiilor prime și surselor de aprovizionare din Podișul Sucevei, mai ales că prin diferite tipuri de analize pluridisciplinare, prezentate pe parcursul lucrării, a fost confirmată exploatarea diferitelor categorii de resurse naturale din arealul aflat în studiu.

Istoricul cercetărilor, care formează al doilea capitol al cărții, constituie un exercițiu științific extrem de dens. Punctăm aici interesul autorului, lesne de observat și în alte contribuții ale sale, pentru istoriografia sec. XIX și de la începutul ce-

lui următor, când o serie de personalități au desfășurat o muncă susținută pe tărâmul arheologiei bucovinene. Respectând criteriul cronologic, autorul jalonează cele mai importante descoperiri și contribuții legate de epoca studiată, dar printr-o permanentă raportare la cadrul mai larg al epocii bronzului de la răsărit de Carpați. Conform celor scrise de colegul Niculică, contribuțiile istoriografice care se leagă de epoca bronzului pot fi structurate în trei etape principale, în funcție de modul în care descoperirile acestui segment cronologic au fost abordate și valorificate științific.

Perioada bronzului timpuriu este analizată în capitolul al III-lea al lucrării, unde autorul discută o serie de descoperiri care, tradițional, au fost încadrate într-o etapă post-eneolitică, dar fără să fie subliniată clar apartenența lor la epoca metalelor. Colegul Bogdan Petru Niculică include aici și descoperirile culturii Amforelor Sferice, cele Jamnaja, manifestările de tip Izvoare III-Târpești-Dolhești Mari-Bosanci sau ale culturii Ceramicii Șnurate, pentru fiecare dintre acestea întocmind un catalog al punctelor în care au fost cercetate sau semnalate astfel de vestigii. Este demnă de remarcat încercarea autorului de a schița o cronologie mai precisă a bronzului timpuriu, prin divizarea acestuia în trei secvențe temporale distincte.

Următorul capitol, al IV-lea, reprezintă o sinteză a tot ceea ce se cunoaște în prezent referitor la bronzul mijlociu din Podișul Sucevei, îndeosebi vestigiile culturii Komariv. Facem precizarea absolut necesară conform căreia în cadrul acestui capitol o bună parte a datelor sunt rezultatul muncii de teren a autorului, care a cercetat sistematic mai mulți tumuli și o așezare a culturii amintite. Repertoriul descoperirilor, deși nu prea amplu (39 de situri plus câteva piese metalice izolate), este în schimb foarte detaliat, ceea ce face ca acest corpus să fie unul de referință. Urmează apoi o prezentare a așezărilor, o analiză complexă și detaliată a comportamentului funerar, inclusiv determinări antropologice, pentru ca, spre final, să fie discutat inventarul arheologic din așezări și spațiile mortuare. Este demn de reținut că în acest capitol sunt valorificate și rezultatele unor analize fizico-chimice efectuate pe loturi de piese litice, ceramice, sau pe eșantioane de cărbuni și sol. Deosebit de importante sunt și cele două datări ^{14}C pentru necropola de la Adâncata, care completează setul de datări absolute cunoscute

în prezent pentru zona dintre Siret și Carpați. În încheierea acestui capitol au fost făcute o serie de precizări legate de poziția cronologică a culturii Komariv în ansamblul manifestărilor bronzului mijlociu din arealul est-carpatic.

Capitolul V cuprinde un studiu amplu, dedicat topoarelor de piatră din Podișul Sucevei. Foarte bine documentat și însoțit de determinări petrografice, credem totuși ca acest segment al lucrării ar fi putut să fie unul de final, deoarece reunește piese care, tipologic, se regăsesc pe tot parcursul epocii bronzului. Prin determinările geochimice sunt aduse informații prețioase despre tipurile de roci și sursele de materii prime care au putut fi exploatate, ceea ce reprezintă un demers absolut necesar, în condițiile în care astfel de analize sunt foarte puține în spațiul dintre Carpați și Prut.

Perioada bronzului târziu este discutată în cel de-al VI-lea capitol al cărții și care este probabil unul din cele mai consistente. Repertoriul descoperirilor, cu aproximativ 150 de puncte (situri și descoperiri izolate) este, de asemenea, foarte bine documentat. Așezările culturii Noua au fost discutate într-un subcapitol distinct în care autorul a făcut o analiză amănunțită, luând în considerare mai mulți vectori de ordin geografic, precum altitudinea relativă și absolută, ordinul cursurilor de apă și expunerea terenului. Descoperirile funerare, extrem de puține, nu au permis o analiză prea amplă, iar demersul autorului de a le discuta în raport cu cele din zonele învecinate este pe deplin justificat. Un spațiu editorial distinct a fost rezervat pentru inventarul arheologic specific perioadei bronzului târziu; cele mai consistente discuții privesc artefactele metalice, structurate pe criteriul tipologic. Într-un subcapitol separat, autorul își îndreaptă atenția asupra ceramicii culturii Noua. Deși nu au fost efectuate foarte multe săpături sistematice în situri ale culturii Noua din Podișul Sucevei, autorul a reușit să întocmească o schiță tipologică viabilă, pe baza materialului studiat. Desigur, pe lângă aceste repere tipologice, o importanță științifică deosebită o au determinările privitoare la temperatura de ardere a unui eșantion ceramic din situl de la Cumpărătura (jud. Suceava). Subliniem și în acest caz valoarea științifică a unor astfel de analize, în condițiile în care, pentru Moldova de până la Prut, mai există doar un singur set de determinări de acest fel. Nu credem că mai trebuie evidențiată necesitatea unor astfel de studii, pentru că doar în baza lor

vom avea suficiente informații pentru o reconstituire fidelă a tehnologiilor preistorice.

În fine, ultimul capitol este o încercare, zicem noi, reușită, de reconstituire a relației om-mediul în perioada epocii bronzului. Desigur, informațiile inegale l-au determinat pe autor să privească lucrurile din spațiul de referință într-un cadru mai cuprinzător. Conștient că prin abordări pluridisciplinare va completa anumite goluri în cercetarea epocii bronzului, autorul a inițiat sau a luat parte, alături de specialiști din alte domenii, la variate investigații menite să reconstituie mediul natural preistoric, pentru a putea înțelege corect influența acestuia asupra comunităților umane, dar și procesul invers, respectiv, impactul omului asupra hinterlandului în care trăia.

Concluziile lucrării sintetizează cele mai importante idei care privesc manifestările culturale ale epocii bronzului din Podișul Sucevei, evoluția și specificul lor, raporturile cu entitățile din vecinătate, dar și plasarea lor corectă în schema cronologică a zonei nord-vest pontice.

Un consistent rezumat în limba engleză face ca lucrarea domnului Bogdan Petru Niculică să poată fi accesibilă și cercetătorilor străini, care, cu siguranță, vor găsi în structura ei un model interesant de abordare a unei analize arheologice zonale.

Amplitudinea subiectului cărții, dar mai ales sârguința autorului pentru a lămuri cât mai bine variatele subiecte abordate, se observă foarte bine și în bibliografia lucrării, care cuprinde aproximativ 800 de titluri. Merită subliniată întrebuintarea bibliografiei la zi a problematicii întâlnite pe parcursul cărții, ceea ce întărește convingerea noastră că volumul prezentat este un câștig pentru literatura arheologică românească dedicată epocii bronzului.

Consistentul material informațional este completat și cu o ilustrație vastă, reprezentând figuri inserate în text, dar și un set bogat de planșe care conțin hărți, planuri, aspecte de șantier și materiale arheologice sugestive pentru subiectul cărții.

Parcursul lucrării ne-a dat prilejul să constatăm că domnul Bogdan Petru Niculică a depus un efort considerabil, încununat de o realizare importantă, o adevărată sinteză care, dincolo de caracterul ei regional, poate fi extrapolată ca model de abordare pentru teritorii mult mai vaste. Claritatea analizei, caracterul inedit al multor informații, alocarea unui spațiu important contribuțiilor pluridisciplinare sunt doar câteva elementele definitorii ale volumului, ceea ce îl recomandă ca un instrument de lucru absolut necesar tuturor celor care se ocupă de studierea epocii bronzului.

25.02.2016

Dr. Vasile Diaconu, Complexul Muzeal Județean Neamț, Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț, str. Ștefan cel Mare, 37, Târgu Neamț, România, e-mail: diavas_n82@yahoo.com

